

FILOZOFIE

Munca și lucrul. Spațiul public al Hannei Arendt

Hannah Arendt, *Condiția umană*
Editura Idea Design Print, 2007

35 lei

traducere de Claudiu Veres
și Gabriel Chindea

1958. Hannah Arendt publică *The Human condition*, o critică a raportării omului modern la propria mundanitate, avînd ca sursă tacită ontologia lui Heidegger, ca sursă explicită – o raportare critică la *Capitalul* lui Marx, iar ca sursă creatoare – o meditație lucidă și ingenuă asupra condiției politice a omului antic. Traducerea în limba română, foarte recentă, a celebrei cărți este meritorie și trebuie calificată drept un eveniment editorial senzațional, pentru că problemele Hannei Arendt ne pot alimenta meditația asupra iluziilor și maladiilor spirituale proprii care, în 1958, abia ne-ar fi anunțat un mesaj (greu inteligibil, atunci) despre propria noastră maturizare. Motivul este simplu: intuiția autoarei conține faptul că societatea de consum este produsul direct al unei maniere de a concepe raportarea omului modern la produsul propriilor sale mâini. În această manieră se inserează marxismul drept o piesă necesară în explicația genezei acestui tip de societate, iar comunismul, în loc să instaureze un raport de opoziție cu omul societății de consum, devine anticamera sa logică. O asemenea teză, cel puțin pentru spațiul meditației noastre politice, merită să conteze încă drept revoluționară, întrucît experiența comunistă și modelul consumist țin deocamdată de două specii de rău diferite și, în consecință, discursurile care le critică invocă deocamdată registre diferite.

Argumentul Hannei Arendt, la prima vedere, are o structură simplă. Omul modern este rezultatul marilor proiecte ale secolelor XVI-XVII, legate de tema infinitului: Reforma leagă nemediat finitudinea umană de infinitul divin, subiectivi-

tatea carteziană deschide pretenția infinitei stăpîniri a rațiunii asupra lumii, descoperirile geografice se hrănesc din infinitul unui orizont tot mai accesibil, iar capitalul se întemeiază pe principiul profitului infinit. Coerența acestui model se alătură unui subtil mod de a vedea *munca* în corelație cu acest principiu al infinitului: desfășurarea ei are un principiu infinit cît timp ea ține doar de necesitatea viețuirii, în ciuda iluziei libertății pe care o aduce cu sine (Marx), și cît timp durabilitatea societății (de consum) pe care o întemeiază în cele din urmă este fundamentată chiar pe lipsa de durabilitate a produselor muncii. Acestui model îi opune Hannah Arendt *lucrul* (de fapt, vizibil legat de interpretarea heideggeriană a grecescului *téchne*), în care produsul efortului alcătuiește o lume ce definește și dă sens autorului său. Or, acest lucru poate avea loc numai în interiorul unui tip de comunitate a cărei lume este astfel alcătuită încît sensul ei să fie consistent și implicit, iar nu transformat ideologic sau păstrat ca ideal al rațiunii. Unicul model satisfăcător pe care autoarea îl vede pentru acest scop este *polis*-ul grec: prin instituirea spațiului public, prin narațiunea lui care produce sensul și eroul, prin *vita activa* care silește individul să producă sens între semenii lui prin dialog, prin conflict, prin ură sau iertare, acest *polis* grec este, pentru Hannah Arendt, modelul suveran al esenței umane, din perspectiva căruia judecă spaimele omului actual. Omul consumismului și omul „nou” al comunismului sînt rude, în inconsistența lumii lor. O carte care merită să ne răscolească, să ne înfurie, să ne oblige să ne regîndim fundamentele și să repovestim încă o dată un text foarte vechi și foarte actual ce ne deosebea pas cu pas de zei și de fiare, de albine, furnici și alte ființe gregare și strîngătoare, oferindu-ne demnitatea viețuitorului politic, din care tirania unui conducător unic ne poate alunga la fel de ușor precum o poate face propriul nostru mit colectiv al acumulării infinite a obiectelor și a dorințelor ce se anulează reciproc permanent.

Alexander Baumgarten